

Sâlih
Dede
Efendi

vîhâne Maçka'ya nakledilince Maçka Mevlevîhânesi, oradan Eyüp'te Bahariye'ye nakledilince Bahariye Mevlevîhânesi ve bu arada Kasımpaşa Mevlevîhânesi neyzenbaşılıklarını yaptı. Güçlü bir ney icracısı diye tanınan Sâlih Dede, Türk mûsikisi bölümü sonradan kurulan Muzıkâ-i Hümâyûn'a neyzen olarak girdi (1840) ve burada ney hocalığı ve icracılığı görevlerinde bulunarak kaymakam (yarbay) rütbesine kadar yükseldi. Kaymakam olduğu için Sâlih Bey diye tanındı. Abdülmecid döneminde fasıl heyetinde çalışmasının ardından Abdülâzîz'in tahta çıkmasından az önce kadro kıstılaması sebebiyle emekliye ayrıldı. Kaynaklar, vefatıyla ilgili olarak Suphi Ezgi'nin tahmini olan 1888 yılını vermektedirse de M. Nazmi Özalp herhangi bir kaynak göstermeden onun 17 Eylül 1887 tarihinde öldüğünü söylemektedir (*Türk Mûsikîsi Tarihi*, I, 585). Sâlih Dede Efendi Kasımpaşa Mevlevîhânesi'nin mezarlığına defnedildi (a.g.e., a.y.). Muzıkâ-i Hümâyûn hocalarından olduğu için babası ve ağabeyi gibi şeyh olamamıştır.

Özellikle peşrev ve saz semâileriyle tanınan Sâlih Dede, XIX. yüzyılın en güçlü saz mûsikîsi bestekârlarından olan Tanbûrî Büyük Osman Bey'den sonra bu sahada en başarılı sanatkârlardan kabul edilmiştir. Sâlih Dede ayrıca iyi bir ney hocası idi; dönemin meşhur ney virtüozlarından olan Şeyh Hüseyin Fahreddin Dede'nin ilk ney hocasıdır. Nota yazısı gayet okunaklı olup iyi bir notist idi. El sanatlarıyla da meşgul olduğu anlaşılan Sâlih Dede, İbnülemin Mahmud Kemal'in verdiği bilgiye göre çok güzel karagöz tasvirleri yapardı (*Hoş Sadâ*, s. 285). Türk mûsikîsinin birleşik makamlarından güldeste makamını terkip etmiş, ismini koymadığı bu makamın adı sonradan Hüseyin Sadettin Arel tarafından konulmuştur (*Nazarî-Amelî Türk Mûsikîsi*, IV, 245). Sâlih Dede'nin bu makamdaki muhammes peşreviyle saz semâisi bugüne ulaşmıştır. Devr-i kebir peşrevle-

rinin bir kısmı dinî olan ve Nakşî Mustafa Dede'den sonra şedd-i araban Mevlevî âyini besteleyen Sâlih Dede daha çok din dışı eserler vermiştir (a.g.e., I, 139). Zamanımıza kaç eserinin ulaştığı konusunda farklı bilgilere rastlanmaktadır. Yılmaz Öztuna onun bir Mevlevî âyini, on beş peşrev, sekiz saz semâisi, bir oyun havası ve üç şarkı olmak üzere yirmi sekiz bestesinin listesini vermektedir (*BTMA*, II, 258). Sabâ ve uşşak saz semâisi, güldeste peşrevi ve saz semâisiyle hicazkâr peşrevinin notalarına Suphi Ezgi eserinde yer vermiştir (*Nazarî-Amelî Türk Mûsikîsi*, I, 138-139, 172-173; III, 22-24, 46; IV, 246). Sâlih Dede Efendi'yi XIX. yüzyılın sonlarında yetmiş neyzenbaşı ve semâzen Yozgatlı Deli Sâlih Dede Efendi ile karıştırmamak gerekir.

BİBLİYOGRAFYA :

Suphi Ezgi, *Nazarî-Amelî Türk Mûsikîsi*, İstanbul 1933-40, I, 138-139, 172-173; III, 22-24, 46-47; IV, 245-246; Sadettin Nüzhet Ergun, *Türk Mûsikîsi Antolojisi*, İstanbul 1943, II, 500, 510; İbnülemin, *Hoş Sadâ*, s. 199-200, 259, 285; Sadun Kemalî Aksüt, *500 Yıllık Türk Mûsikîsi Antolojisi*, İstanbul 1967, s. 29-30; a.mlf., *Türk Mûsikîsinin 100 Bestekârı*, İstanbul 1993, s. 135, 176, 178-179; Özalp, *Türk Mûsikîsi Tarihi*, I, 550, 551, 583, 585-586, 587; "Sâlih Dede Efendi", *TA*, XXVIII, 78; "Sâlih Dede", *Yeni Türk Ansiklopedisi*, İstanbul 1985, IX, 3368; Öztuna, *BTMA*, I, 279, 311; II, 252, 257-258, 503.

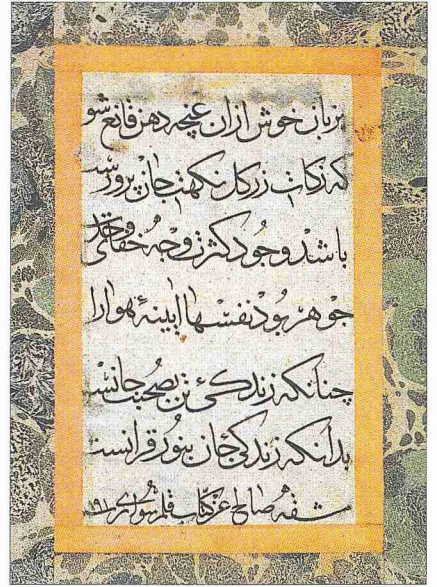
ZAUR ŞÜKÜROV

SÂLİH EFENDİ, Çemşîr Hâfız

(ö. 1236/1820-21)

Osmanlı hattatı.

Mehmed Sâlih Efendi, kalemindeki güç ve sağlamlık sebebiyle yazıdaki metaneti sert ve dayanıklı şimşir ağacına benzetilererek Çemşîr Hâfız veya Hâfız Çemşîr diye tanındı. Medrese öğrenimiyle beraber Neyzen Ak Molla Ömer Efendi'den sülûs ve nesih yazılarını öğrenip icâzet aldı. İstanbul'un Sultanahmet, Salacak ve Erenköy gibi semtlerinde oturdu. Yazıya olan yeteneği ve gayretiyle zamanının hattatları arasında öne çıktı ve kendine has güzel bir şive ortaya koydu. Bu başarısı sebebiyle Enderûn-ı Hümâyûn'a hat hocası olarak tayin edildi, burada birçok talebe yetiştirdi. Sayısız kıta, murakka' ve cüz yazdı. Sâlih Efendi'nin, nesih hatla 366 mushaf yazdığı bilinmekte ise de Muhsinzâde Abdullah Bey 454. mushafını gördüğünü söylemiştir (Habîb, s. 164). Bunlardan Topkapı Sarayı Müzesi'nde korunan mushaf-la (Yeniler, nr. 5691) Ekrem Hakkı Ayverdi

Sâlih Efendi'nin sülûs kıtası (Muhittin Serin koleksiyonu)

hat koleksiyonunda mevcut, 1817 yılında yazdığı mushaf dışında günümüze ulaşan mushafına rastlanmamıştır. Şevket Rado özel bir koleksiyonda bir mushafını gördüğünü kaydeder. Ayrıca müze ve özel koleksiyonlarda kıta ve yazı albümü bulunmaktadır. Yenibağçe ve Atmeydanı'nda iki çeşmenin kitâbe yazıları da ona aittir. Sâlih Efendi 1236'da (1820-21) mushaf yazarken vefat etti.

BİBLİYOGRAFYA :

Müstakimzâde, *Tuhfe*, s. 346; Habîb, *Hat ve Hattâtân*, İstanbul 1305, s. 164; İbnülemin, *Son Hattâtlar*, s. 352; Şevket Rado, *Türk Hattatları*, İstanbul, ts. (Yayın Matbaacılık), s. 195; Muhittin Serin, "Ekrem Hakkı Ayverdi Hat Koleksiyonu", *Ekrem Hakkı Ayverdi Hâtıra Kitabı* (ayrı basım), İstanbul 1995, s. 31, 34, 36, 48; M. Uğur Derman, *Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi Hat Koleksiyonundan Seçmeler*, İstanbul 2002, s. 22.

MUHİTTİN SERİN

SÂLİH EFENDİ, Suyolcuzâde

(1807-1862)

Türk mûsikîsi bestekârı,
hânende.

15 Rebûülevvel 1222 (23 Mayıs 1807) tarihinde İstanbul'da Edirnekapı civarındaki Çukurbostan'da doğdu. Asıl adı Sâlih Vâfi Mehmed'dir. Suyolcular Kethüdâsı Hacı Hasan Efendi'nin oğlu olduğundan "Suyolcuzâde" diye tanındı. Yedi sekiz yaşla-